

Typiskt svenskt — en sanning eller en förenkling?

Berättelse

Om du bor i Sverige kommer du snart att höra orden “typiskt svenskt”. Folk använder uttrycket om allt möjligt: om mat, om hur man hälsar, om vädret eller om hur man köar. Men vad betyder det egentligen, och vem har bestämt vad som är typiskt? Det är en svårare fråga än man kan tro.

“Typiskt svenskt” är ett vardagligt uttryck, inte ett vetenskapligt begrepp. Forskare som studerar människors vardagsliv och kultur kallas etnologer. Många etnologer menar att generella egenskaper för ett helt folk ofta är förenklingar. Tanken att alla i ett land skulle dela samma egenskaper — en så kallad nationalkaraktär — är inte ny. Den växte fram i Europa under 1800-talet och hängde ihop med nationalism och romantik. Men just därför ska man vara försiktig: det är en gammal idé, inte ett bevisat faktum.

En känd svensk forskare var etnologen Åke Daun (1936–2017). Han var professor och skrev boken “Svensk mentalitet” 1989. I boken diskuterar han drag som ofta beskrivs som svenska. Men han betonade en viktig sak: det handlar om jämförelser och tendenser, inte om att alla är likadana. Hans slutsatser är dessutom omtvistade. De har både använts och kritiserats av andra forskare. Därför är det klokt att säga “forskare menar” i stället för “svenskar är”.

Andra etnologer — Billy Ehn, Jonas Frykman och Orvar Löfgren — visade i boken “Försvenskningen av Sverige” (1993) något intressant. Det som räknas som “typiskt svenskt” byter hela tiden form mellan olika tidsperioder. Med andra ord: det förändras. Det som kändes svenskt för hundra år sedan är kanske inte det som känns svenskt i dag.

En annan viktig poäng är att svaret beror på vem man jämför med. Ett beteende kan kännas typiskt svenskt i en jämförelse, men i en annan jämförelse är samma sak helt vanlig. Två exempel som ofta nämns är lagom och jantelagen. Men båda är delvis myter. Ordet lagom finns även i norskan, så det är inte unikt för Sverige. Och jantelagen är ingen riktig lag, utan tio påhittade regler ur en roman som den dansk-norske författaren Aksel Sandemose skrev 1933. Den handlar om hela Norden, inte bara om Sverige.

Till sist är det viktigt att komma ihåg att Sverige är ett mångfaldigt land. Enligt SCB var ungefär 21 procent av befolkningen född utomlands i slutet av 2024. Siffran ändras varje år, men den visar tydligt en sak: det finns inte bara ett sätt att vara svensk. Den som vill veta hur det faktiskt ser ut i Sverige gör därför klokt i att titta på fakta och statistik från myndigheter som SCB, i stället för att säga “alla svenskar är...”.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
vardaglig	som hör till den vanliga dagen; inte fin eller speciell
begrepp	ett ord eller en idé med en bestämd betydelse

ORD	FÖRKLARING
etnolog	forskare som studerar människors vardagsliv och kultur
generell	allmän; som ska gälla för alla
förenkling	när man gör något för enkelt och tappar detaljer
nationalkaraktär	idén att alla i ett land delar samma egenskaper
tendens	en riktning som något ofta lutar åt, men inte alltid
omtvistad	som många är oeniga om
myt	en historia som många tror på men som inte är helt sann
mångfaldig	som rymmer många olika sorter eller människor

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad menar texten med “typiskt svenskt”?
  1. Det är ett vetenskapligt begrepp som forskare har bevisat.
  2. Det är ett vardagligt uttryck, inte ett vetenskapligt begrepp.
  3. Det är ett ord som bara forskare använder.
2. Vad betonade Åke Daun i sin bok?
  1. Att alla svenskar är precis likadana.
  2. Att det handlar om jämförelser och tendenser, inte om att alla är likadana.
  3. Att ingen får skriva om kultur.
3. Vad visade Ehn, Frykman och Löfgren i “Försvenskningen av Sverige”?
  1. Att det “typiskt svenska” är samma i alla tider.
  2. Att det “typiskt svenska” byter form mellan olika tidsperioder.
  3. Att ordet lagom kommer från Danmark.
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Ordet lagom finns även i norskan.
  2. Jantelagen är en riktig svensk lag.
  3. Idén om en nationalkaraktär växte fram i Europa under 1800-talet.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Enligt SCB var ungefär 21 procent av befolkningen född utomlands i slutet av 2024.
  2. Åke Dauns slutsatser har både använts och kritiserats.
  3. Alla svenskar tycker likadant om mat och musik.
6. Varför skriver texten “forskare menar” i stället för “svenskar är”? Förklara med egna ord.
7. Texten säger att svaret “beror på vem man jämför med”. Förklara vad det betyder med ett eget exempel.
8. Varför är det bättre att titta på statistik från SCB än att säga “alla svenskar är...”? Svara med stöd i texten.

Facit

1. Det är ett vardagligt uttryck, inte ett vetenskapligt begrepp.
1. Att det handlar om jämförelser och tendenser, inte om att alla är likadana.
1. Att det “typiskt svenska” byter form mellan olika tidsperioder.
1. ja b) nej (det är tio påhittade regler ur en roman, inte en riktig lag) c) ja
1. ja b) ja c) det står inte i texten
- Exempel på svar: För att vara försiktig och ärlig. Man vet inte att alla svenskar är på ett visst sätt, och forskarnas slutsatser är omtvistade. Då är det bättre att skriva vad forskare menar än att påstå något om ett helt folk.
- Exempel på svar: Det betyder att samma sak kan kännas olika beroende på jämförelsen. Till exempel kan en sak kännas typiskt svensk mot ett land långt borta, men mot ett grannland är samma sak helt vanlig.
- Exempel på svar: Sverige är ett mångfaldigt land och alla är olika. Statistik från SCB visar hur det faktiskt är, medan “alla svenskar är...” är en generalisering som blir fel.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Känsligt ämne — håll diskussionen vid fakta, forskning och statistik, inte vid värderingar. Texten övar källkritiskt språk (“forskare menar”, “omtvistad”, “delvis myter”) och visar skillnaden mellan ett vardagligt uttryck och ett vetenskapligt begrepp. Fråga 6 och 7 är inferensfrågor om varför man uttrycker sig försiktigt. Tema: identitet, mångfald och hur man undviker generaliseringar. Låt eleverna jämföra med uttryck om vad som är “typiskt” i deras egna länder — och pröva om de stämmer för alla.

Diskussionsfrågor

- Vad brukar man säga är “typiskt” för det land du kommer ifrån? Stämmer det för alla som bor där?
- Texten säger att det “typiskt svenska” förändras med tiden. Kan du komma på något som har ändrats i ditt land över tid?
- Varför kan det vara orättvist att säga “alla i ett land är på ett visst sätt”? Tänk på både fördelar och nackdelar med att generalisera.
- **Skriv (5 meningar):** Skriv om ett uttryck som folk använder om ditt land, till exempel “typiskt för oss är...”. Förklara vad man menar och om du tycker att det stämmer för alla.

Källor och faktagranskning

- Nationalencyklopedin (NE), uppslagsord: nationalkaraktär – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/nationalkarakt%C3%A4r>
- Åke Daun, ‘Svensk mentalitet’ (Norstedts; första utgåvan 1989) – <https://www.norstedts.se/bok/9789151834207/svensk-mentalitet> ; om författaren https://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%85ke_Daun

- Billy Ehn, Jonas Frykman & Orvar Löfgren, 'Försvenskningen av Sverige. Det nationellas förvandlingar' (Natur & Kultur, 1993) – LIBRIS <https://libris.kb.se/bib/8348262>
- SCB, 'Utrikes födda i Sverige' (befolkningsstatistik per 31 december 2024) – <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda-i-sverige/>

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. KÄNSLIGT ÄMNE — texterna håller sig till fakta, forskning och statistik och säger aldrig "svenskar är ...", utan "forskare menar", "många" och "det är omtvistat". Nyckelfakta: "Typiskt svenskt" är ett vardagligt uttryck, inte ett vetenskapligt begrepp. Forskare inom etnologi (läran om vardagsliv och kultur) menar att generella nationella egenskaper ofta är förenklingar. Tanken om en gemensam "nationalkaraktär" växte fram i Europa under 1800-talet, kopplad till nationalism och romantik (NE). Etnologen Åke Daun (1936–2017), professor vid Stockholms universitet och Nordiska museet, skrev "Svensk mentalitet" (1989) och betonade att det handlar om jämförelser och tendenser, inte om att alla är likadana. Billy Ehn, Jonas Frykman och Orvar Löfgren visar i "Försvenskningen av Sverige" (1993) att det "nationella" byter form mellan olika tidsperioder. Vad som upplevs som typiskt svenskt beror på vem man jämför med. Enligt SCB var omkring 21 procent av befolkningen född utomlands i slutet av 2024 — Sverige är alltså ett mångfaldigt land. OSÄKERHETER/MYTER (markeras försiktigt i texterna): Begreppet "svensk mentalitet" är omtvistat; Dauns slutsatser har både använts och kritiserats — därför "forskare menar" och "det är omtvistat", aldrig "svenskar är". Lagom som unikt svenskt ord är en myt; samma ord finns i norskan. Jantelagen är ingen riktig lag utan tio fiktiva regler ur en roman av den dansk-norske författaren Aksel Sandemose (1933) och gäller hela Norden, inte bara Sverige. SCB-andelen utrikes födda (ca 21 % för 2024) anges som ungefärlig och med årtal eftersom siffran ändras varje år; dubbelkolla mot senaste SCB-tabell före publicering. Texterna listar inte "svenska egenskaper" som fakta utan bara som påståenden som forskare problematiserar.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.